

На цьому тижні у Верховній Раді України заплановано розгляд у другому читанні законопроекту № 7351 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання правовідносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг». Документ розроблений за участі НБУ та є довгоочікуваним для банківської спільноти. Представники банківських установ аргументують наявність «золотої середини» в законопроекті, коли у виграші будуть і банкіри, і їх клієнти. Спробуємо ще раз розібратися чи це так.

Основні положення законопроекту яскраво демонструють головну мету банківських установ на початку вже нової хвилі масового споживчого кредитування – встановлення механізму спрощеного позасудового стягнення майна боржників. Цей механізм формується на основі вдосконалення процедури стягнення майна, в тому числі житла, згідно з відповідними положеннями у кредитному договорі, а також застосовуючи виконавчий напис нотаріуса. Це означає, що банк і нотаріус в тандемі будуть здійснювати правосуддя. Звичайно, за таких умов позичальник позбувається будь-якої можливості захисту своїх прав у суді, що є грубим порушенням ст. ст. 47, 55, 124 Конституції України.

А щодо застосування банківського позасудового вирішення питань, тут безмежна односторонність гарантована. Наприклад, лише Верховний Суд України зупинив процедуру звернення стягнення на предмет іпотеки - квартири - для задоволення грошових вимог банку у розмірі 140 тисяч гривень, з яких заборгованість за кредитом складала 756 грн., а решта – 133 тисячі грн. – штрафні санкції (!) (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9890257>). За мізерну заборгованість людину мало не залишили без житла, навісивши ефемерні штрафи, які порахував комп'ютер. Такі випадки непоодинокі - це нинішня практика без дієвого контролю банківських установ та без будь-якого захисту прав людини. То про яку позасудову процедуру звернення стягнення майна йде мова, хто проконтролює діяльність банківських установ і хто захистить права людини?

Законопроект лише поглиблює та цементує безправність людей, щодо захисту своїх майнових прав. І не лише заставленого майна! Положення Цивільного Кодексу України та Закону України «Про іпотеку» зазначають, що відповідальність позичальника не обмежується предметом іпотеки. Банки мають право вимагати отримання коштів після реалізації предмету іпотеки з іншого майна боржника, якщо сума, що одержана від реалізації предмету іпотеки, не покриває вимог іпотекотримача. Тобто, при іпотечному кредитуванні позичальник, фактично, відповідає перед кредитором не лише предметом іпотеки, а всім своїм майном, чого, до речі, немає в жодній країні з розвиненим іпотечним кредитуванням. А які вимоги з'являються в іпотекотримача демонструє вищезгаданий приклад зі штрафами.

Таким чином, надмірне спрощення процедури стягнення майна, що пропонується у

законопроекті, несе пряму загрозу усьому майну споживача . Тут слід згадати, що в Україні, через різку девальвацію гривні, на українських позичальників було покладено близько 180 мільярдів гривень додаткових боргів, покриття яких цілком ймовірно вимагатиме стягнення додаткового майна позичальників та їх поручителів за кредитними договорами.

Окремо слід відзначити положення законопроекту щодо отримання права банками надавати інформацію про позичальників, що є банківською таємницею, третім особам (читай колекторам та іншим партнерам банків по стягуванню майна). Все правильно, банкам необхідно довершити ланцюжок для швидкого вирішення питання по стягненню людського майна. Тому треба законодавчо закріпити право банку діяти одноосібно з партнерами по стягуванню майна позичальників. Конституційні права людини знову не стануть перешкодою заради спасіння банківської системи України.

А що ж дає законопроект клієнтам банківських установ для встановлення так потрібного балансу інтересів?

Згідно з документом, банки зобов'язані надати позичальникам повну інформацію щодо сукупної вартості кредиту, включаючи процентну ставку та інші платежі. Одну хвилинку. А хіба ці вимоги вже не існують у нашому законодавстві та які банки мали б дотримуватися вже зараз? Положення Закону України «Про захист прав споживачів», ст. 11, а також «Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту», що затверджені постановою НБУ №168 від 10.05.2007 на виконання цього ж Закону, чітко зобов'язують банки надавати споживачам інформацію про сукупну вартість кредиту. Більше того, згадані Правила зобов'язують банки надавати клієнтам також інформацію про графік платежів по кредиту, процентам на весь період кредиту для забезпечення позичальникам можливості приймати виважені рішення. Інша справа, банки не виконували приписів законодавства, а тепер цим «балансують» в обговорюваному законопроекті.

Також особливою «привілегією» для позичальників у документі є положення про те, що банк має право на декілька нових шляхів реструктуризації боргів, тобто залишає позичальникам лише великі сподівання на доброту банкірів. За умови вишколеного механізму позасудового стягнення майна, людям сподіватися на цю доброту в реальності не варто.

Іншим «відчутним» кроком на зустріч позичальникам у документі є заборона валютного кредитування. Не вдаючись у подробиці законності обслуговування населенням таких кредитів, слід відзначити наступне. Банки і без законодавчих заборон вже не ризикують займатися сумнівним валютним споживчим кредитуванням, очевидно, усвідомивши великий урок попереднього кредитного буму , а також досвід наших сусідів, які не допускали валютних кредитів клієнтам без валютних надходжень.

Єдиним хоч невеликим полегшенням для банківських клієнтів у законопроекті передбачається заборона на встановлення банками будь-яких штрафів при достроковому погашенні кредитів. Тут запрацювало відоме правило – можна трішки поступитися заради більшого.

Дуже знаковим є підхід щодо відповідальності кредиторів та їх клієнтів у законопроекті. Якщо посилення відповідальності, в тому числі кримінальної, споживачів фінансових послуг є наріжним каменем документу, то відповідальність банків за свої можливі не правові дії не згадується у жодному його пункті чи положенні.

І останнє. Стало відомо, що наприкінці минулого тижня три народних депутати Верховної Ради України подали пропозиції до обговорюваного законопроекту, які мають на меті істотно обмежити дію Закону України «Про захист прав споживачів». А саме, депутати, очевидно, активно співпрацюючи з банками, пропонують виключити питання кредитів на нерухомість (житлову нерухомість) з-під регулювання Закону України «Про захист прав споживачів». Цим буде підведена риска для існування повної беззахисності мільйонів громадян перед кредиторами. В такому випадку проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання правових відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» втрачає будь-який сенс та лише призведе до соціально-правової незахищеності населення і нових людських страждань.

Тоді краще у черговий раз змінити назву законопроекту. Скажімо, назвати так – Про забезпечення умов для прибуткового банківського бізнесу за рахунок зменшення конституційних прав громадян.

Мирослава Муляр, юрист, правозахисник
05.07.2011